

mr.sc. Božidar PETRAČ

Društvo hrvatskih književnika

PJESNIČKI KIPEC IVANA VEČENAJA

U povodu 90. obljetnice umjetnikova rođenja

Ivan Večenaj nije jedini među hrvatskim slikarima koji se prihvatio pisanja poezije, koji je posegnuo za pjesničkim izrazom i koji je sabrao unutar korica jedne knjige pjesme nastale kako u davnim danima mladenaštva, tako u njegovoj poznoj dobi. Sjećam se s kakvim sam oduševljenjem i iznenađenjem primio na dar knjigu lirskih zapisa pokojnoga velikoga slikara Ivana Rabuzina. Sjećam se lirskih zapisa i sjećanja Josipa Vanište. Pamtim knjige velikoga kipara Ivana Meštrovića i slikara Joze Kljakovića, Bukovčevu *Autobiografiju*, Babićevu knjigu putopisa... Tomu se nizu, a sigurno sam koga i zaboravio spomenuti, pridružuje Ivan Večenaj-Tišlarov, jedan od četiriju Ivana koji su obilježili hrvatsku naivnu umjetnost i zlatnim slovima ucrtali hrvatsku likovnu umjetnost na zemljovid europske i svjetske umjetnosti 20. stoljeća.

Prve stihove Večenajeve pratimo iz tridesetih godina prošloga stoljeća. Manji dio pjesama datiran je sredinom osamdesetih godina, najveći dio stihova objavljen u knjizi *Prekodravje tak popeva*, otisnutoj 1994., napisan je početkom devedesetih godina. U svojoj *Napomeni* Večenaj kao da se želi ispričati čitateljima što se uopće odvažio sabrati svoje pjesme i objaviti ih. Među ostalim, Večenaj zapisuje: "Listajući i čitajući svoje pjesme nastale u različito vrijeme, neke davno prije drugog svjetskog rata, u mladenačkoj dobi, a neke u novije vrijeme, uočio sam nešto važno. Kao i moje slike imale su istu sdubinu, to jest nisu bile objavljene i ako je kod nas u Podravini djelovala i grupa slikara: Hegedušić, Generalić, Virius, Mraz i drugi, kao i krug seljaka pisaca kao M. Pavlek, Mara Mtočec i mnogi drugi. Neki od njih u ono vrijeme bili su već zreli ljudi i kao takvi pojavljivali su se svojim slikama i člancima u pojedinim časopisima onoga vremena. Godine 1934-38. bio sam valjda premlad da bi se mogao uključiti ili prestidljiv da bi se mogao pojaviti. Poslije drugog svjetskog rata počeo sam opet pomalo najprije slikati i pomalo nešto opet pisati i to najprije sakupljati naše stare riječi našeg sela koje polako ali sigurno nestaju, a posegnuo sam i za poviješću Prekodravlja /.../ Ne znam kako, a ne znam i zbog čega, ali zbog unutrašnje potrebe počeo sam opet pisati pjesme, koje su nastale neke prije rata, a neke u vrlo kratkom razdoblju što se vidi po datumima ispod svake pjesme, i izdao ih odjedanput i to prvi put a možda i posljednji /.../". U doba između dvaju svjetskih ratova posebno se

njegovala seljačka književnost, usko povezana sa selom, problematikom seljaka, tada najbrojnijega dijela hrvatskoga naroda, pa čak i u smislu narodne emancipacije. Poeziju ili prozu pisali su vođa HSS-a Stjepan Radić, Miškina, Mijo Stuparić i niz drugih koji su se pojavljivali u tadašnjim novinama i časopisima HSS-a, u kalendarima i zbornicima, božićnicama i sličnim publikacijama kojih je svrha bila u prvom redu zadovoljiti čitalački ukus hrvatskoga seljaka, odnosno obrazovno, odgojno i politički djelovati među seljačkom populacijom, koju je valjalo duhovno okrijepiti i politički osvijestiti. U tom su smislu dakako veliku ulogu odigrala braća Antun i Stjepan Radić, ali i mnoštvo drugih, danas bismo rekli, samoukih književnika i pjesnika seljaka, koji su uz svoj svakodnevni težački posao pisali i objavljivali svoje književne i pjesničke radove.

Ivan Večenaj 1937. piše pjesme *Bogec Čiča*, *Žganci*, *Konople*, a 1938. *Grahove bralje*. Sve su druge pjesme kasnijih nadnevaka, najveći broj od 1990. do 1993. Već se u prvim pjesmama naslućuje temeljna pjesnikova preokupacija, ona koja prati i njegovo slikarstvo. Nije riječ ni o kakvu inzistiranju na formalnoj dotjeranosti tih stihova, nisu posrijedi strogo doradeni tipovi stihova, osmerci, deseterci, jedanaesterci ili dvanaesterci, istina pjesnik nastoji zadržati rimu, kadšto točnu, pravilnu, no znatno više nepravu, ali zvukom blisku. Naglašena epska narativnost zapravo svjedoči o stihovanju zaboravljenih običaja, događaja što je zaustavio u svome sjećanju iz davnih dana svojega djetinjstva, uspomena na svoje najbliže, na svoga oca i svoju majku, život onakav kakav je podravski seljak živio, odnosno život koji se s vremenom izgubio i postao nešto posve drugo, neprepoznatljivo. Zapravo, Večenaj u nizanju stihova nastoji rekonstruirati i obuhvatiti cjelokupnu sliku svijeta koju je kao dijete, kao mladić proživio i iskusio ili koju su mu roditelji svojim životnim iskustvom prenijeli, nastoji dakle sačuvati tu svetu i nepomućenu sliku izvornoga, iskonskoga seljačkoga života sa svim njegovim vrijednostima koje se većinom zrcale u jednostavnosti, siromaštvu, netaknutoj ljepoti prirode koja s čovjek živi u potpunu skladu i ravnovjesju, koja mu omogućuje da u toj nedirnutoj ljepoti prepoznaje toplinu darivanja, radost i muku življenja – jer se od muke nije bježalo kao što se bježi danas i kao što se danas za svaku stvar koja imalo podsjeća na trpnju ili bol poseže za kakvim analgetikom. Pjesnik se u svojim prisjećanjima na svijet, koji se ciklički svake godine obnavljao i donosio raznovrsnost i u kojim je promjenama čovjek mogao uživati, nimalo ne želi osjetiti ugroženim što toga svijeta više nema, jer je iščeznuo i zamjenjuje ga jedan drugi i drukčiji; pjesnik naprosto želi svojim opisima toga svijeta, svojim doživljajima i sjećanjima zaustaviti ga za one koji dolaze i koji će doći ne bi li ga mogli barem dijelom zadržati u izboru njegovih riječi koje također malo-pomalo nestaju i zamjenjuju ih neke druge i drukčije. Istina, ne ćemo previdjeti pjesnikovu nostalgiju za tim minulim svijetom i za njegovim iskonskim vrjednotama, ne možemo smetnuti s uma da se nekadašnja radost koja je vladala u svakoj obitelji

danas zamjenjuje računalima i raznorodnim nasiljem koje dopire s televizijskih zaslona namjesto žive pjesme i živa razgovora. No ipak ne ćemo susresti kakav oštar prijekor ili okrivljivanje novoga vrloga svijeta koji bi naš pjesnik htio uputiti današnjim naraštajima. Možda će kadšto zaškriti njegova jetka ironija, možda će se ponavljanjem – anaforama koje vrlo često rabi – razotkriti pokoja bolna pjesnikova grimasa ili odjeknuti koji njegov krik, no bit će to prije blago upozorenje, nego kerempuhovski prosvjed ili pamfletski cerek. Tugu, pa i očaj pjesnik ne će zatomiti u trenucima ugroze svoje domovine, svoje porobljene i jadne zemlje. Kada dakle pjeva o Hrvatskoj ili – uže – o svome zavičaju – Ivan Večenaj ne može ne biti prosvjednikom, ne može zatvarati oči pred domovinskim jadom, patnjama ljudi, ugrozom dostojanstva hrvatskoga čovjeka. Ne može i ne će prijeći preko današnjega *kipa svoje domovine*, te slike što ju nagrđuju različite vrste interesa iza kojih stoje posve određene skupine ljudi. Jasno vidi sve ono što iscrpljuje njegovu zemlju – primjerice bijela kuga, manjak solidarnosti, nedostatak zajedništva ili potpuno iščeznuće elementarnih ljudskih vrijednosti. To Večenaj ne može prešutjeti, to će dapače izvrgnuti osudi i oštro osporavati. No, sveusve, pjesnički *kipec* Ivana Večenaja u cjelini svoga pjesničkoga stvaranja nastoji promicati istinu, dobrotu i ljepotu kako ih je doživljavao nekoć, u davna vremena svoga djetinjstva, uza sve nedaće što su pratile naše ljude, posebice seljačku populaciju, onu koja je

zapravo uvijek vojevala za tuđe interese, najmanje za svoje, ali koja je znala da se s vrijednostima slobode, dostojanstva i prava svakoga čovjeka ne može i ne smije trgovati.

Pjesnik je svojim pjesničkim *kipecom* želio sačuvati škrinju svojih uspomena i podijeliti je sa svima koji su – ili koji će – u nju zaviriti kako bi predahnuli u brzini ovoga vremena i kako bi se suočili s nizom lijepih, a već zaboravljenih riječi, njihovih zvukova, mirisa i boja.

Poezija Ivana Večenaja, hrustava i opora, lijepa i nostalgična, tužna i vedra, ljudska i bogobojazna, ritmizirana po pjesnikovu unutarnjem osjećanju glazbenosti stiha, pučki duhovita i jednostavna, uvijek je na strani čovjeka, njegova života i njegova dostojanstva, uvijek zaokupljena ljubavlju prema zavičajnoj Goli, Prekodravlju i hrvatskoj zemlji. Uvijek afirmacija života i istinskih životnih vrijednosti, dječje zaigrana, kadšto, unatoč svoj narativnosti, izatkana nitima čistih lirskih sličica pretvorenih u mnoštva stihova, primjerice u pjesmama *Cvetje*, *Sinakoša*, *Ješkovo*, *Zvon*, *Majka*, *Friči*, *Senica*... Gotovo ih je teško odvojiti od njegovih lirskih slikarskih zapisa.

Društvo hrvatskih književnika kojega je Ivan Večenaj postao članom na pragu svoje osamdesete godine, točnije 1. ožujka 1999., ponosno je što među svojim redovima, među svojim članovima, ima takva čovjeka koji je umio marno i vješto sjediniti mnoge darove, i koji se ni na jedan dar kojim ga je Providnost obdarila nije oglušio. Štoviše, plodno ih je umnožio na dobrobit svoga hrvatskoga naroda, zaduživši pri tome ne samo hrvatsku nego i europsku i svjetsku umjetnost. *Prekodravje tak popeva* kroz pjesnički, prozni, jezikoslovni, povijesni i nadasve slikarski opus Ivana Večenaja.

* U Goli je 17. svibnja 2010. g. održan stručni skup VEČENAJEVO DJELO, a u povodu 90. obljetnice rođenja Ivana Večenaja (Gola, 18. svibnja 1920.). Od svih izlaganja ovdje donosimo tri, a zahvaljujući suradnji sa suorganizatorom skupa Društvom hrvatskih književnika Podravsko-prigorskim ogrankom iz Koprivnice i književnicima koji su Uredništvu Podravskog zbornika prosljedili svoje radove. Zahvaljujemo im.

Poštovani gospodine Večenaj,

U povodu Vašeg 90. rođendana upućujem Vam iskrene čestitke uz želju da vas zdravlje prati kako bi nastavili sa svojim plodnim i svestranim umjetničkim radom.

Vaš nadahnuti likovni izričaj izrastao iz hlebinske škole i poetskog viđenja rodne Podravine podario nam je impresivan opus kojom ste obilježili podjednako hrvatsku kao i svjetsku likovnu umjetnost 20. stoljeća. Želeći vam svako dobro još jednom Vam čestitam i zahvaljujem na svemu čime ste svojom neumornom kreativnom energijom obogatili hrvatsku kulturu.

Srdačno

Ivo Josipović

Dragi Ivo,

Čini mi osobno zadovoljstvo što se mogu pridružiti svim čestitarima koji ti u povodu tvojeg 90. rođendana žele sve najbolje a iznad svega da ne posustaneš u svojem umjetničkom radu ako se za nekoga može reći da je svojim djelovanjem obilježio cijelu jednu epohu onda si to sigurno Ti doajen takozvane hlebinske škole.

Blizak umjetnicima okupljenima u skupini zemalja postao si svojim prepoznatljivim stilom i neponovljivim slikama jednim od sinonima hrvatske naive i značajno pridonio njezinoj afirmaciji u svijetu.

Bio si i ostao umjetnik ne samo kista nego i pisane riječi pa i na tom području ostavljao bogato djelo što će u mnogim aspektima biti inspirativno i za generacije tek koje dolaze.

Uz srdačne pozdrave

Stjepan Mesić

Poštovani gospodine Večenaj,

sa zadovoljstvom vam upućujem srdačne čestitke u povodu vašeg 90. rođendana. Nadahnuti stvarnom svakidašnjicom i nikad ne zaboravljajući motive iz svoje rodne Podravine stvorili ste impozantan likovni opus nadahnutog kroničara mjesta, vaše rodne Gole, u kojem boravite stvarajući prostore koji odaju spokojstvo bliskih predjela i harmoniju beskraja.

Vaše umjetničko djelovanje obilježeno je vrsnim umjetničkim senzibilitetom i snažnom moći opservacije. Velikom nadarenošću u crtanju i slikanju te svojom svestranošću kojom ste se dokazali i u području književnosti uvršteni ste u posebnu dionicu hrvatske umjetnosti. U svoje radove unosili ste prepoznatljivu atmosferu ostajući trajno posvećen prirodi i pejzažima koje ste nosili u srcu i koji su u Vama trajno pokretali snažnu stvaralačku energiju. Svojom umjetničkom i ponajprije ljudskom energijom osnažili ste i obilježili hrvatsku i međunarodnu likovnu scenu.

U svoje osobno ime i u ime Ministarstva kulture želim vam prije svega dobro zdravlje, sreću i obilje stvaralačke energije, te još mnoge godine ispunjene Vašim plodnim umjetničkim radom. S poštovanjem

Ministar mr. sc. Božo Biškupić

Poštovani doajenu i majstore naivne umjetnosti,

Upućujem Vam iskrene čestitke za vaš 90-ti rođendan sa željom da još dugo kistom i perom na čudesan način vezete ljepote našeg podravskog pejzaža, da se brinete o očuvanju naših podravskih vrednota kojima se svi ponosimo.

Svojom umjetničkom nadarenošću i crtanju i slikanju dokazali ste se kao doajen i majstor hrvatske naivne umjetnosti i uveliko ste uz pomoć velike obitelji naivnih slikara našeg kraja obilježili cjelokupnu umjetnost 20. stoljeća ne samo slikarskim umijećem već i pisanjem kao i sakupljanjem jezičnog blaga. Obilježili ste našu epohu i svojim marom upornošću i svakodnevnim radom otvorili vrata našeg podravskog kraja i rodne Gole žiteljima cijelog svijeta vjerujući da će naša povijest, sadašnjost, i budućnost biti i dalje nepresušan zdenac Vašeg umjetničkog izričaja želim Vam puno novih umjetničkih projekata i dobrog zdravlja i da ih uspješno provedete.

Gradonačelnik Zvonimir Mršić